

A large flock of white sheep is gathered in a field of tall, dry grass. The sheep are looking in various directions, some towards the camera. The sky is bright blue with scattered white clouds, and the sun is shining from the upper left, creating a strong lens flare effect. The overall scene is peaceful and pastoral.

PROJECTPLAN NIEUWE SCHAAPSKOOI

STICHTING
SCHAAPSKUDDE GEMEENTE NUNSPEET

INHOUDSOPGAVE

1.	VOORAF	3
2.	SCHAAPSKOOI EN SCHAAPSKUDDE ELSPETER HEIDE	5
2.1	DE SCHAAPSKUDDE ELSPETER HEIDE	
2.2	REGIONAAL BELANG	6
3.	NAAR EEN DUURZAME, MULTIFUNCTIONELE EN EFFICIËNTE SCHAAPSKOOI	8
3.1	BESTAANDE KOOI VOLDOET NIET	
3.2.	NIEUWBOUW	
3.2.1	PROGRAMMA VAN EISEN	
3.2.2	ONTWERPEISEN	13
3.2.3	TOEKOMSTIGE FUNCTIE HUIDIGE KOOI EN PARTICIPATIE LOKALE BEVOLKING	
3.3	INVULLING EN UITVOERING NIEUWBOUW	
3.4	INVESTERING EN DEKKING	14
3.5	STATUS EN PLANNING	
4.	SCHAAPSKOOI EN -KUDDE IN BREDER PERSPECTIEF	17
4.1	NIEUWE KOOI	
4.2	HET ONDERHOUD VAN DE HEIDE	
4.3	BEZOEKERSCENTRUM NUNSPEET	18
5.	NASCHRIFT	19

COLOFON

Dit is een publicatie van Stichting Schaapskudde Gemeente Nunspeet over de aanleiding tot en nieuwbouwplannen van de Schaapskooi in de Gemeente Nunspeet.

In opdracht van
Stichting Schaapskudde Gemeente Nunspeet **Jan van Unen**

Ontwerp, opmaak en productie **Klaas Jan Woudsma bno**

© Stichting Schaapskudde Gemeente Nunspeet, juni 2019

DISCLAIMER

Bij de totstandkoming van deze uitgave is de grootst mogelijke zorgvuldigheid betracht. Desalniettemin kan de uitgever geen verantwoordelijkheid nemen of aansprakelijk worden gesteld voor mogelijk verkeerde informatie.

1. VOORAF

De Stichting Schaapskudde Gemeente Nunspeet staat voor een mooie opgave. De oude schaapskooi is hoognodig aan vervanging en uitbreiding toe. Niet alleen vanwege ruimtegebrek, maar ook omdat de kooi in slechte staat verkeert en niet meer aan de eisen van de huidige tijd voldoet. Zowel op het gebied van dierenwelzijn, als milieu- en arbeidsomstandigheden zijn wijzigingen noodzakelijk.

Als stichting zoeken we al geruime tijd naar een oplossing. Daar de kooi in het dorp staat en de nieuwbouw steeds dichterbij komt is renovatie geen optie. Ook omdat we merken dat de omwonenden vaker overlast ervaren.

In dit projectplan plaatsen we het belang van de schaapskooi en -kudde in het bredere perspectief van de natuurontwikkeling, cultuurhistorie, recreatie en toerisme.

Wij verwachten hiermee een belangrijke aanzet voor de nieuwbouw van dit cultuurhistorisch erfgoed – en de instandhouding van het Veluws Heideschaap – te geven.

Jan van Unen
*Voorzitter Stichting Schaapskudde
Gemeente Nunspeet*

2. HET VELUWS HEIDESCHAAP EN SCHAAPSKUDDE ELSPETER HEIDE

Het Veluws Heideschaap

Het Veluws heideschaap is een groot, lang en hoogbenig schaap. De ooi werpt gemiddeld één lam per jaar. De kleur is crème achtig wit. De kop is gebogen en tot achter de oren onbewold. Het ras heeft geen horens. Kenmerkend is de zijdeglanzend behaarde ramsneus. De vacht is wit, langharig, afhangend en draderig, zonder krulletjes en vrij grof. Op kop en poten komen soms voskleurige vlekjes voor. De staart is lang en bewold.

2.1

DE SCHAAPSKUDDE ELSPETER HEIDE

De schaapskudde Elspeter Heide kent een lange historie. De laatste zelfstandige herder in Elspeet liep tot 2009 met zijn kudde op de hei. Sinds 2009 heeft de Stichting Schaapskudde Gemeente

Nunspeet de schaapskudde in eigendom. De kooi en veldschuur in de kern van Elspeet zijn eigendom van de gemeente en in bruikleen gesteld aan de Stichting.

Natuurlijke hulpbron

Het Veluws Heideschaap behoort tot het cultuur-historisch erfgoed van de Veluwe. Het verschaalt door begrazing en het eten van jonge boompjes en struikjes sinds mensenheugenis de Veluwse heidevelden. Het is niet overdreven te stellen dat de Veluwse heide zonder deze 'natuurlijke hulpbron' snel overwoekerd en verdwenen zou zijn.

Het scheelde weinig, of het Veluws Heideschaap was halverwege de jaren veertig van de vorige eeuw, door de komst van kunstmest en gebrek aan herders, uitgestorven.

Samen met een aantal andere Veluwse kuddes houdt de Stichting dit zeldzame huisdierenras in stand. In 1960 was het ras wederom vrijwel verdwenen. In 2007 waren er 1400 zuivere ooen en 70 rammen. Door roulatie van de rammen over verschillende kuddes per jaar wordt de inteelt beperkt. Stichting Zeldzame Huisdierrassen heeft een belangrijke impuls gevormd tot de opzet van deze pool.

2. HET VELUWS HEIDESCHAAP EN SCHAAPSKUDDE ELSPETER HEIDE

Stichting Schaapskudde

Gemeente Nunspeet

Doel van Stichting Schaapskudde Gemeente Nunspeet is het in stand houden van één of meerdere schaapskuddes in de gemeente en daarmee het leveren van een bijdrage aan de toeristische infrastructuur, het beheer van de natuurgebieden en de instandhouding van het Veluwse Heideschaap.

Het onbezoldigde dagelijks bestuur telt vijf plaatsen waarvan er momenteel 3 zijn ingevuld. De schaapskudde draait grotendeels op bijdragen van de gemeente Nunspeet, de Provincie, sponsoren en donateurs.

Uitbreiding kudde wenselijk

De schaapskudde Elspeter Heide telt zo'n 200 schapen die het jaar rond het 800 hectare heidegebied van de Elspeter heide begrazen. Voor het uitvoeren van de begrazingsopdracht voor het gemeentelijk heidebeheer is een kudde van ongeveer 400 schapen noodzakelijk. Uitbreiding van de kudde is daarom wenselijk.

Uitbreiding van de kudde is in de huidige situatie, vanwege de beperkte (en gedateerde) huisvesting niet mogelijk.

2.2 REGIONAAL BELANG

De schaapskudde Elspeter Heide en -kooi dienen meer dan genoemde cultuurhistorische en ecologische belangen. Ze trekken jaarlijks duizenden bezoekers, waaronder behalve toeristen en recreanten ook scholieren die veelal met de herder op pad gaan. De kooi trekt ieder voorjaar tijdens lammetjesdag en iedere zomer tijdens het schaapscheerdersfeest veel publiek van heinde en verre.

De Elspeter Heide schaapskudde en -kooi spelen een belangrijke rol in de toeristisch, recreatieve en dus ook economische ontwikkeling van zowel de dorpen Elspeet, Vierhouten en Nunspeet als de Veluwe.

NAAR EEN DUURZAME, MULTIFUNCTIONELE EN EFFICIËNTE SCHAAPSKOOI

3.1

BESTAANDE KOOI VOLDOET NIET

De Elspeter schaapskooi is in 1975 grondig vernieuwd en voldoet om diverse redenen niet meer aan de eisen. We noemen:

Dierenwelzijn

De huidige potstal voldoet niet meer aan de richtlijnen voor dierenwelzijn. Door het ontbreken van een vloestofdichte vloer is de stal vochtig. Dit in combinatie met tocht – en beperkte isolatie – maakt dat het binnenklimaat voor zowel de schapen als herder onplezierig en ongezond is.

Ruimtegebrek

Er is een nieuwe Europese norm die eisen stelt aan het aantal vierkante meter per schaap. De norm is opgetrokken van 0,75 naar 1,3 m². In de bestaande situatie kunnen vanwege ruimtegebrek

(staloppervlak 170 m²) niet alle ooien worden gehuisvest. En dus ook niet worden gedekt. Volgens de nieuwe eisen is een groter deel van de kudde op de buitenlucht aangewezen. Ook rondom de kooi is onvoldoende ruimte voor de schapen.

Arbo technisch & ergonomisch

Vanwege eerder genoemd binnenklimaat, de beperkte ruimte en het opsplitsen van dieren die binnen en buiten overnachten, is de kooi aan vervanging toe. Ook qua arbeidsomstandigheden voldoet hij niet aan vigerende wet- en regelgeving. Zo is het voeren in de kooi erg arbeidsintensief en zwaar en is het binnenklimaat slecht. Door de beperkte omvang van de kooi is het niet mogelijk om mechanische hulpmiddelen in te zetten om het werk te verlichten.

Milieutechnisch

De potstal heeft geen vloestofdichte vloer. Dit kan tot milieuschade (uitspoeling nutriënten, waaronder nitraat) leiden. De opgepotte stalmest wordt jaarlijks afgevoerd en, zoals vroeger noodzakelijk, gebruikt voor bemesting van de schapenweides. De huidige milieu eisen vormen

op deze locatie met bebouwing op korte afstand een bedreiging voor het voortbestaan van de kooi. Daarmee is de exploitatie op de langere termijn twijfelachtig.

Technisch & economisch

De kosten van groot onderhoud en (noodzakelijke) aanpassingen aan de bestaande – bouwtechnisch afgeschreven – kooi en de beperkte ruimte in en om de kooi zijn naast de milieu eisen redenen om te zoeken naar een nieuwe locatie aan de rand van de heide.

Bouwkundige mankementen kooi:

- Zanderige, vocht aantrekkende vloer;
- Houtwerk en balken in slechte staat door houtworm;
- Geen ventilatiegaten, waardoor tocht en geen/weinig ventilatie.
- Voldoet niet meer aan de milieu eisen.

3.2

NIEUWBOUW

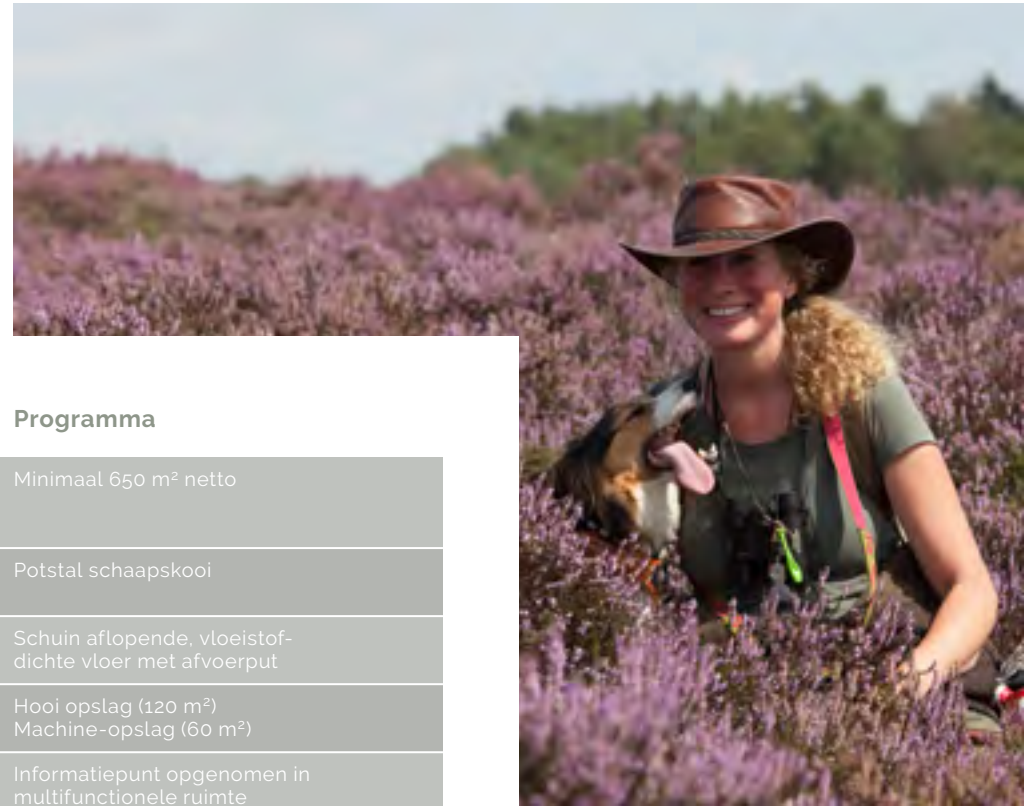
Stichting Schaapskudde Gemeente Nunspeet zoekt al jaren een oplossing voor bovengenoemde problemen en situatie. Snel was duidelijk dat de continuïteit van de bedrijfsvoering alleen door nieuwbouw zeker gesteld kan worden.

3.2.1

PROGRAMMA VAN EISEN

De stichting stelt op basis van ervaringen, wet- en regelgeving en een aantal wensen onderstaand programma van eisen voor nieuwbouw op.

Wens	Motivatie	Programma
Uitbreiding staloppervlak (was 170 m ²)	Voldoen Europese regelgeving, dierenwelzijn en mogelijkheid voor uitbreiden kudde	Minimaal 650 m ² netto
Staltype: potstal	Meest geëigend en authentiek voor dit gebruik	Potstal schaapskooi
Vloeistofdichte vloer	Voldoen aan milieueisen	Schuin aflopende, vloeistofdichte vloer met afvoerput
Aparte berg- en opslagruimte	Vee scheiden van voer en machines (hygiëne, voedselkwaliteit en veiligheid)	Hooi opslag (120 m ²) Machine-opslag (60 m ²)
Informatiepunt	Bezoekers op locatie kunnen informeren over en enthousiasmeren voor het initiatief	Informatiepunt opgenomen in multifunctionele ruimte
Multifunctionele ruimte	Multifunctioneel gebruik voor cursussen, knutselen ontvangst van groepen en vergaderen.	Circa 75 m ²
Herdersverblijf met slaapplek voor stagiaires, toilet/doucheruimte	Goede werkomgeving voor o.a. overleg en administratie	Circa 25 m ²
Bezoekerstoiletten	Voldoen aan eisen	Circa 10 m ²
Bedrijfswoning of huisvestingsmogelijkheid voor de herder in de nabijheid*	Herder moet kunnen waken over de veiligheid van de kudde en controle kunnen uitoefenen in de lammertijd	Voldoend aan minimale eisen voor bewoning

* Vooral in het buitengebied is het belangrijk dat er toezicht is op de kudde en kooi, dit om te waken over de veiligheid. Ervaringen van andere kuddes leert dat vandalisme geen onbekend fenomeen is. Dit varieert van bedreiging met brandstichting (Balloo is afgebrand) tot opschriften op de kooi met verf. Om die reden geven meerdere stichtingen in Nederland er de voorkeur aan om de herder bij de kooi te laten wonen zoals Loenen, Ede, Hoog Buurlo, Ruinen, Bargerveen en Balloo. Verder verdient huisvesting van de herder bij de kooi ook de voorkeur tijdens de lammertijd".

3.

NAAR EEN DUURZAME, MULTIFUNCTIONELE EN EFFICIËNTE SCHAAPSKOOI

3.2.2

ONTWERPEISEN

In het verlengde van het programma van eisen worden voor de nieuwbouw enkele belangrijke ontwerpeisen gedefinieerd.

1. Ontwerp qua uitstraling en materiaalgebruik aan laten sluiten bij omgeving en functie.
2. Waar mogelijk en haalbaar kiezen voor duurzame materialen en oplossingen en voorzien in eigen energiebehoefte.
3. Onderhoudsarm
4. Vanwege besmettingsgevaar ziektes geen doorgaande route(s) over terrein.
5. Ruimte voor het stallen van fietsen en voldoende parkeerplaatsen.
6. Erf ophogen en grotendeels verhard.
7. Voeropslag via verharding bereikbaar.
8. Voorkeur voor toepassing streekeigen materialen.
9. Voldoende grote mestplaat
10. Voldoende oppervlakte voor de kooi en het weiden van schapen rondom de kooi.

3.2.3

TOEKOMSTIGE FUNCTIE HUIDIGE KOOI EN PARTICIPATIE LOKALE BEVOLKING

De gemeente Nunspeet streeft naar het behoud van de huidige kooi in het dorp Elspeet.

Samen met de bewoners zal worden gezocht naar een voor het dorp interessante invulling en gebruik. De SSGN streeft er ook naar om de bewoners te betrekken bij de plannen voor de nieuwbouw en onderhoud hiertoe contact met de Ondernemersvereniging en de Dorpsvereniging. Tevens wordt het platform Elspeet Vitaal, bestaande uit het Elspeets Museum, de Molen, het Kulturhus, de Dorpsvereniging en de SSGN, hierbij betrokken.

3.3

INVULLING EN UITVOERING NIEUWBOUW

De locatie voor de nieuw te bouwen kooi en kapschuur zal in samenspraak met de Gemeente Nunspeet worden gekozen op basis van de volgende criteria:

- De planologische haalbaarheid;
- Draagvlak in de omgeving;
- De toeristische aantrekkelijkheid;
- De aansluiting op het te begrazen heideterrein;
- De inpasbaarheid in het landschap;
- De bereikbaarheid;
- De afstand tot bewoning i.v.m. zoönosen;
- De beschikbare oppervlakte inclusief thuisweides;
- De verwervingskosten;
- Huisvestingsmogelijkheid voor de herder;
- Nabijheid van nutsvoorzieningen.

Nieuwe kooi

Het ontwerp van de nieuwe kooi moet naar vorm en materialisatie aansluiten bij de omgeving.

De kooi krijgt een vloeistofdichte vloer en wordt zoveel mogelijk gerealiseerd met streek-, dan wel gebiedseigen materialen. Het is aan de architect en opdrachtgever om de komende tijd tot een definitief ontwerp te komen.

Nieuwe schuur

Op het terrein wordt een nieuwe schuur (200 m²) gebouwd voor de opslag van hooi en stro. De schuur bestaat voor het grootste deel uit een overkapping met afsluitbare deuren. In de aparte, af te sluiten ruimte, worden machines en andere gebruiksvoorwerpen gestald.

Erf en mestplaat

Tussen de kooi en de schuur wordt een verhard erf aangelegd met daarop ook een mestplaat en ruimte voor foliebalen.

3. NAAR EEN DUURZAME, MULTIFUNCTIONELE EN EFFICIËNTE SCHAAPSKOOI

3.4 INVESTERING EN DEKKING

Bovenstaande nieuwbouwplannen worden geraamd op een investering van rond de € 600.000,- .

Voor de dekking van het geheel is een gemeentelijke subsidie beschikbaar van €100.000,- . De stichting verwacht zelf, inclusief een bijdrage van lokale sponsors en donateurs, € 100.000,- bij te dragen. Resteert een verschil van rond de € 400.000,- .

Als andere bronnen van financiering worden genoemd de Gemeente, de Provincie, de EU en fondsen. Voor de fondswerving zoekt de stichting contact met een professionele fondsenwerver. Een concrete calculatie kan pas worden gemaakt op het moment dat de keuze voor de locatie is gemaakt. Dan kan ook een meer in detail dekkingsplan worden opgesteld.

3.5 STATUS EN PLANNING

De volgende stappen dienen te worden gezet:

Stap	Omschrijving	Van	Tot
1	Afronden en akkoord projectplan	06-2019	12-2019
2	Vergunningaanvraag nieuwbouw	10-2019	04-2020
3	Financiering en fondswerving	06-2019	04-2020
4	Aanbesteding project	04-2020	08-2020
5	Start project	08-2020	
6	Oplevering project		04-2021
7	Feestelijke opening		01-05-2021

4. SCHAAPSKOOI EN KUDDE IN BREDER PERSPECTIEF

4.1 NIEUWE SCHAAPSKOOI

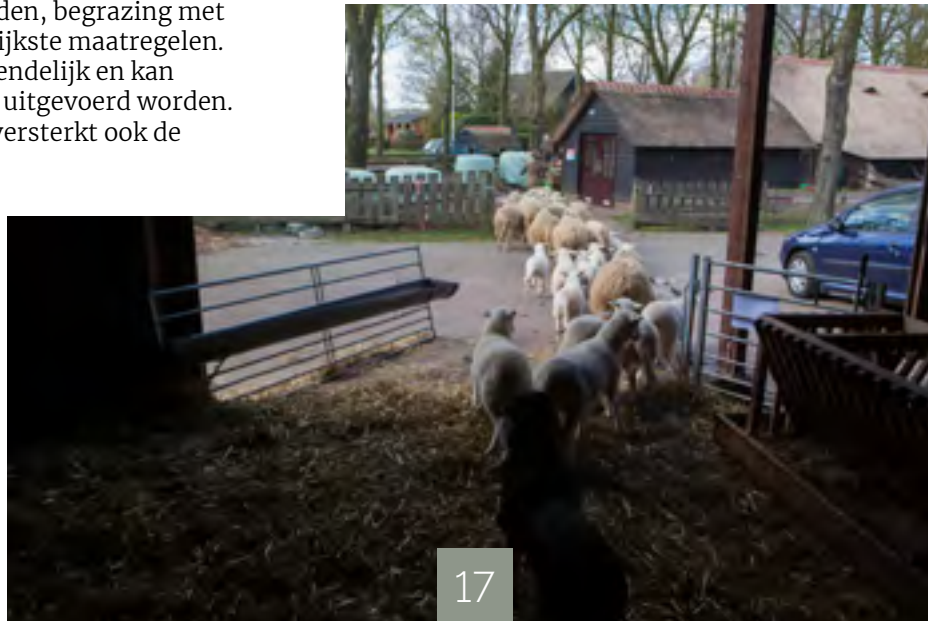
De nieuwbouw van Schaapskooi Elspeter Heide, die jaarlijks duizenden bezoekers trekt, past uitstekend in de beoogde toeristisch-recreatieve ontwikkeling van de gemeente Nunspeet. Het nieuwbouwproject, met daarin opgenomen multifunctionele ruimte, speelt ook in op de behoefte aan bijzondere voorzieningen in de gemeente. Stichting Schaapskudde Gemeente Nunspeet ziet voldoende mogelijkheden voor samenwerking met lokale (horeca)ondernemers om in deze ruimte activiteiten te organiseren.

4.2 HET ONDERHOUD VAN DE HEIDE

Voor de instandhouding van de uitgebreide heidevelden van de gemeente Nunspeet is naast maaien, chopperen en branden, begrazing met schapen één van de belangrijkste maatregelen. Begrazing is zeer milieu vriendelijk en kan kleinschalig en zeer gericht uitgevoerd worden. De begrazing met schapen versterkt ook de

biodiversiteit in het heidelandschap. Daarnaast zijn schapen cultuurhistorisch, vanuit de verre geschiedenis, verbonden met het heidelandschap. Vanaf 2011 verzorgt de SSGN de heidebegrazing van de Elspeter Heide met een oppervlak van ruim 800 ha. De Stichting heeft in 2015 een begrazings-overeenkomst met de gemeente Nunspeet afgesloten vanuit een lang lopende duurzame relatie. In het begrazingsplan wordt aangegeven op welke plekken extensief of intensief begraasd moet worden.

De opgedane ervaring in de afgelopen jaren geeft aan dat de omvang van de bestaande schaapskudde te klein is om het totale gebied te behappen. Als de nieuwe huisvesting er komt, zou de Stichting haar kudde graag uitbreiden naar 350 tot 400 schapen.

"De Veluwe, heide en schapen horen bij elkaar"

Voor de begrazing van het heideterrein hebben we het over 1.100 ha. In 2011 is door de gemeente Nunspeet het heidebeheerplan vastgesteld met als belangrijke maatregel begrazing van de heide met schapen. Vanaf 2012 is de schaapskudde van de SSGN gericht ingezet voor de uitvoering van deze begrazingsmaatregel. Op dit moment staat de SSGN voor de taak daarvan 800 ha te begrazen. Door een te kleine kudde is er echter onvoldoende graascapaciteit. Om deze reden huurt de gemeente Nunspeet voorlopig een extra kudde in. De praktijk tot nu toe leert dat er naar huidige maatstaven voor een goed heidebeheer permanent ruimte is voor een kudde van 400 schapen. Afhankelijk van het groeiseizoen, milieu-ontwikkelingen, etc. kan er, naar behoefte, extra ondersteuning worden ingezet van een in te huren kudde. Vanuit het heidebeheer is deze flexibiliteit noodzakelijk om overbegrazing te voorkomen.

"Stikstofdepositie bedreigt het voortbestaan van het heidelandschap"

Om het heidelandschap in stand te houden moet er continue in gewerkt worden. Binnen het reguliere beheer wordt er gemaaid, kleinschalig gehopperd, gebrand en begraasd. Met name door de langdurige overmatige stikstofdepositie is duidelijk geworden dat het voortbestaan van de biodiversiteit in het heidelandschap wordt bedreigd.

4. SCHAAPSKOOI EN KUDDE IN BREDER PERSPECTIEF

De oplossing is natuurlijk om deze stikstof-depositie bij de bron te bestrijden. Dit is niet eenvoudig en zal nog wel enige tijd duren. Intussen zijn binnen het heidebeheer noodmaatregelen ontwikkeld als het aanbrengen van mineraalrijke steenmeel. Ook is in 2015, in nauwe samenwerking met de SSGN, gestart met het intensief begrazen van afgebrande vergraste stukken heide, dit met een goed resultaat. Na vier jaar keert een gevarieerde vegetatie terug met een groot aandeel struikheide.

Al deze maatregelen zijn noodzakelijk om de biodiversiteit in het heidelandschap in stand te kunnen houden.

“Kuddes hebben ook cultuurhistorische en toeristische waarde”

De kuddes vertegenwoordigen ook een belangrijke, cultuurhistorische en toeristische waarde, “De schaapskuddes en -kooien horen bij de Veluwe. Los van historie en nut, trekken ze veel publiek.

4.3

NATUUR- EN MILIEUEducATIE

Aan de rand van de gemeente Nunspeet ligt het bezoekerscentrum. Bezoekers kunnen hier parkeren en zich laten informeren over de Noord Veluwe. Het bezoekerscentrum organiseert ook regelmatig activiteiten voor jong en oud. Waaronder wandeltochten, knutsel- en andere doemiddagen voor scholieren waarbij ook een bezoek aan de schaapskooi en -kudde tot de mogelijkheden behoort.

Volgens het bestuur van Stichting Schaapskudde Gemeente Nunspeet kan er in de nieuwe situatie meer voor en met de jeugd in het algemeen en scholieren in het bijzonder worden gedaan en georganiseerd. De nieuwe kooi – en de eigen ontvangstruimte – bieden daartoe volop mogelijkheden. Nauwe(re) samenwerking – en afstemming – kan worden gezocht met het bezoekerscentrum en/of de lokale horeca. Dit geldt ook voor het beter benutten van de kooi en ontvangstruimte voor culturele evenementen als de jaarlijkse lammetjesdag en het schaapscheerdersfeest, die nu ook al worden georganiseerd.

5. NASCHRIFT

De afgelopen jaren hebben we hard gewerkt, veel gediscussieerd en ook overlegd met alle betrokkenen om tot een duurzame oplossing te komen voor het huisvestingsprobleem van de schaapskudde Elspeter Heide.

Met de onderbouwing in dit projectplan zetten we een belangrijk stap voorwaarts. Niet alleen omdat we het behoud van het ras en de kudde in een breder (economisch) perspectief plaatsen, maar ook omdat we nu een goed beeld hebben van de eisen, mogelijkheden en benodigde investering.

Wij wijzen de lezer er wel op dat het ontwerp van de nieuwbouw (nog) niet definitief is vastgesteld. Zeker is wel dat er in het ontwerp veel aandacht wordt besteed aan (her)gebruik van duurzame en zoveel mogelijk streekeigen materialen.

Net zo goed als we nader onderzoeken in hoeverre we, binnen het genoemde budget, iets kunnen doen met duurzame energieproductie.

Aardig om te melden is tot slot dat de stalmest van de potstallen, volgens traditioneel gebruik, afgevoerd en hergebruikt wordt voor de bemesting van de nabijgelegen schapenweides.

Willeke Eskes

*Secretaris Stichting Schaapskudde
Gemeente Nunspeet*

MEER INFORMATIE

Voor meer informatie over de Stichting Schaapskudde Gemeente Nunspeet kunt u contact opnemen met het bestuur:
penningmeestersgn@gmail.com

Ook kunt u de nodige informatie vinden op onze website:
www.schaapskudde-nunspeet.nl

Donateurs – en zij die dat willen worden en/of een bijdrage willen leveren aan het nieuwbouwproject zijn welkom bij
penningmeestersgn@gmail.com

Foto's: Marc Baars

